

nem ideen om skønhed som kategori; og til-
sidst fortæller Jeremy Coote i en fornem arti-
kel om kvægoprætterne ved Nilen i Sudan
(nuer, dinka og andre): han forholder sig til
æstetik fra en dagligdags vinkel, og fortæller
om, hvordan opfattelsen af kvæget bliver det
filter, æstetiske kategorier forstås og udtryk-
kes igennem.

Samlingen har slagside mod Oceanien.
Der er også artikler, der tager udgangspunkt i
eksempler fra andre dele af verden, men de er
i undertal. Bogen prætenderer ikke at være all-
round, så det klæder den faktisk at indsnævre
feltet regionalt. Derved bliver vinklen, for-
tolkningen det væsentlige frem for en præsen-
tation af stadigt nye regioner med stadigt mere
anderledes eksempler. Også måden at behand-
le triaden kunst-æstetik-antropologi på er me-
get ens fra artikel til artikel, og det er en god
idé at satse på en nogenlunde homogen tema-
tik. Som Firth er inde på, hvad angår den
kunstneriske fremstilling af for eksempel
fugle: jo færre parametre, desto bedre resultat!
Her bliver parametrene gennemarbejdet, fordi
kræfterne ikke spredes i et forsøg på at postu-
lere forskellighed for forskellighedens skyld.

Gennemgående diskuteres eksempler fra
klassiske antropologiske feltarbejdsregioner
(læs *oceaniske* klassiske feltarbejdsregioner)
side om side med vestlige eksempler som
Kandinsky, Picasso og Duchamp. Det er en
god fremgangsmåde, så længe de to regioners
eksempler forstås netop som empiriske ek-
sempler på relationer, der på et mere overord-
net niveau søges etableret. De vesterlandske
eksempler bliver dog samtidig brugt til noget
andet, nemlig til at vise, hvorfra vi, vestlige
antropologer, har vore ideer om kunst og æste-
tik, og naturligvis er der da en pointe her: vort
kunstsyn, sådan allgemein, ændrer sig da i takt
med ændringen fra Leonardo da Vinci til Du-
champ. Problemet opstår, når samme eksem-
pler indgår på to niveauer, et ontologisk og et
empirisk, og derfor tjener som både eksempel
på noget og grundlag for dette eksempel ... En
mere grundlæggende diskussion af, hvorfra
man får sine ideer om kunst og æstetik, ville
være på sin plads, for eksempel bare et par li-
nier i forordet.

Efter de første to artikler bliver resten af
samlingen mere regional og fokuseret på em-
piriske eksempler. Det er de overordnede dis-
kussioner, der her er fremhævet, men der gem-
mer sig en rigdom af eksempler og empirisk
materiale, foruden meget fine illustrationer.

Denne bog er en lille perle for dem, der kan
gabe over feltet og selvmodsigelsen antropo-
logi, kunst og æstetik.

Kirsten Marie Raahauge
Mag.scient. i antropologi
Odense Universitet

**ULLA HASAGER & JONATHAN FRIED-
MAN (eds.): *Hawai'i – Return to Nation-
hood*. IWGIA Document No. 75. Copen-
hagen: International Work Group for
Indigenous Affairs 1994. 328 sider, illustre-
ret. ISSN 0105-6387. Pris US\$ 30.00.**

Denne boken, redigert av våre hjemlige antro-
pologer Ulla Hasager og Jonathan Friedman
og utgitt av International Work Group for
Indigenous Affairs, dokumenterer som mange
andre IWGIA-dokumenter en urbefolknings
kamp for selvbestemmelse. For Hawaiianeres
vedkommende er det endog, som det under-
strekkes mange steder i denne boken, snakk om
en samfunnsmessig „gjenetablering“ av et
folk som, i redaktørens ord, „var praktisk talt
forsvunnet fra jordens overflate“ (side 7). Den
hawaiiske urbefolknings desimering fra et
folketall på kanskje mer enn 800.000 til
40.000 i løpet av de første 100 år etter kaptein
Cooks ankomst i 1778, frarøvelsen av deres
livgivende land av allianser mellom kalvini-
stisk misjon og plantasje-kolonialisme, og da-
gens situasjon hvor det tallmessige forholdet
mellom turister og innfødte Hawaiianere er 30
til 1 og hvor den „paradisiske“ øygruppen
også er et av verdens aller største atom-
arsenaler – alt dette og mye mer søker denne
boken å kaste et grelt søkelys på.

„Hawai'i er et perfekt eksempel på kultu-
relt genocid overmalt med paradisetts farger“,
skriver redaktørene i sitt introduksjonskapittel
(side 7), og slår dermed an tonen i denne sam-
ling av nærmere tredivet bidrag som til sammen
utgjør en nærmest overveldende synliggjøring
av det „overmalte“. På en grundig og sam-
vittighetsfull måte presenterer dette IWGIA-
dokument i både dybde og bredde det arbeid
som bedrives av den hawaiiske uav-
hengighetsbevegelse og de historiske og
samtidspolitiske prosesser uavhengighets-
arbeidet inngår i og utgår fra. Ulla Hasager og
Jonathan Friedman har gjort en fortjenstfull
og imponerende innsats i samlingen av arbei-
der fra ikke mindre enn 26 bidragsyttere, hvor-

av flertallet innfødte Hawaiianere, blant dem ledende skikkelser i de siste tiårs politiske aktivisme og språklige og kulturelle revitalisering. Gjennom bokens fem hoveddeler skapes et mangefasettert bilde av historiens tragedier og kolonialismens kynismer, men også av fremtidens håp. Dette gjøres gjennom en sammenstilling av lengre reflekterende analyser, detaljert historisk dokumentasjon, kortere konsise avklaringer av politiske posisjoner, konfliktforløp, tradisjonelle kulturelle fokus og spesifikke aktivistprosjekter, – rikt supplert av poesi, sanger, billedkunst, politisk plakatmateriale og andre kreative uttrykk.

Den første av bokens fem deler, *Hawaiians Define The Situation*, inneholder essays av førende uavhengighetsforkjempere som Haunani-Kay Trask, Lilikala Kame'eleihiwa, Kekuni Blaisdell og Mililani Trask, hvorav de to førstnevnte kvinnelige professorer tør være kjent for de fleste Stillehavsorienterte antropologer med interesse for de siste års akademiske debatter (særlig i tidsskriftet *The Contemporary Pacific*) om representasjon og autentisitet med referanse ikke minst til Hawai'i. Med basis i disse hawaiiiske „egendefinisjoner“ blir leseren grundig kjent med historiske linjer i kolonialisme, undertrykkelse og i utviklingen av den nåtidige nasjonalisme, med viktige kulturelle føringer i dagens uavhengighetsarbeid (som mottoene „The Life of the Land is Perpetuated by Righteousness“ og „We take care of one, we take care of all“ [av plasshensyn må de hawaiiiske formuleringer utelates her]), og med de ikke uventede dilemmaer som knytter seg til gamle og spesielt nåtidige definisjoner av hvem som er/kan være *kanaka maoli*, „Indigenous Hawaiians“.

Del 2 bærer overskriften *Historical, Cultural and Legal Background*, noe som kan virke merkelig ettersom det nettopp synes som om det var en slik bakgrunn som ble gitt i del 1. Imidlertid gis her perspektiver relativt langt utover hawaiiiske egendefinisjoner; blant annet gjennom to solide bidrag fra antropologen Marion Kelly, en „grand old lady“ i hawaiiiske studier. Kelly skildrer først misjonærer og andre utenlandske agenter og deres mange bidrag til genocid og frarøvelse av land, før Kame'eleihiwa gir en detaljert fremstilling av amerikanske misjonærers roller i de tiår som ledet frem til statskuppet i januar 1893 hvorved det hawaiiiske kongedømme ble styrtet blant annet ved hjelp av militær inva-

sjon. Redaktørene har interessant nok latt dette bli etterfulgt av en gjengivelse av den amerikanske president Grover Cleveland's tale til senatet i desember 1893 med den oppsiktsvekkende overskrift „A Friendly State Being Robbed of Its Independence and Sovereignty“. Disse intense 50 sider etterfølges av to mer akademiske kapitler henholdsvis om tradisjonelle prinsipper i forvaltning og foredling av naturmiljøet og dets ressurser (også av Kelly) og om juridiske sider ved kolonialismens kodifisering av tradisjonelle landrettigheter.

Bidragene i del 3, *Dependent Hawai'i: Tourism and the Military*, diskuterer en rekke problemer knyttet til disse to hovedsektorene i moderne hawaiiisk økonomi (og politikk). Blant annet nevnes det tragisk-ironiske faktum at det særegne, vakre naturmiljø som turismen er helt avhengig av i økende grad ansees (for eksempel av japanere) som så ødelagt at Hawai'i står i fare for å miste sin attraktivitet som turistedestinasjon. „The hope for future generations is that residents and visitors alike will decide that Hawai'i is a paradise worth preserving“ (Hall, side 167). Japans overmektige rolle, manifestert nær sagt over alt, men mest absurd i landspekulasjon knyttet til et kolossalt antall golfbaner, belyses også, og vi får presentert ytterligere groteske absurditeter i utsagn fra bankvesenets ledelse som „By the year 2,000, Hawai'i will be the recreation center of the Pacific. Farms will be replaced by tennis ranches and golf courses. All our food will be imported“ (side 176). Del 3 avrundes med en provokativ diskusjon om militærets tilstedeværelse, blant annet med fokus på hvordan „a feminine, receptive Hawai'i is here for the use of the manly military“ (side 190).

Del 4, *Hawaiian Land: Malama'aina vs. Development*, setter tradisjonelle forestillinger om å ta vare på landet og dets kulturelle og materielle ressurser (skildret i detalj i del 1 og 2) i skarpt relieff til det amerikanske flyvåpenets bruk gjennom 50 år av hawaiiianeres hellige øy Kaho'olawe til øvelsesbombing. Her gjennomgås også noen mindre, men viktige, konflikter om landrettigheter i områder der turisme intensiveres. Denne delen inneholder dessuten en lengre, interessant case-studie (av Kajsa Ekholm-Friedman og Jonathan Friedman) av hvordan den „tradisjonelle“ enklaven Miloli'i håndterer en eksistens som en fiskerlandsby „on the brink of

survival" (men stadig med en karakteristisk vekt på integrert ressursutnyttelse av land og sjø), og under stadig press fra de mest forbløffende svindel-pregede initiativer fra turisme-entreprenører.

Del 5, *Looking Abroad: Hawai'i in the Larger World*, belyser den hawaiiiske uavhengighets sak i lys av regionale, Stillehavspolitiske temaer, i lys av FN-systemet, samarbeid med andre urbefolkningsbevegelser, og 1993 som det internasjonale året for verdens urbefolkninger. Boken avrundes med en oppsummering av „The Peoples' International Tribunal Hawai'i, 1993", en stort anlagt høring hvor et dommerpanel av ni internasjonale folkeretts eksperter hørte 142 vitnemål om ni saker anlagt av *kanaka maoli* mot de Forente Staters regjering. Tribunalets funn, konklusjoner og anbefalinger er vedlagt.

Denne boken presenterer et vell av informasjon og synspunkter og den interesserte leser kan oppnå innsikt i kompliserte sammenhenger med relevans for urbefolknings spørsmål langt utover Hawai'i. Jeg vil la den ovenstående gjennomgang av bokens 5 deler tale for seg selv som en varm anbefaling av boken, og avslutningsvis her kun gi enkelte korte refleksjoner om boken som helhet.

Mange av bidragene særlig i del 1 og 2 illustrerer det som i mange sammenhenger kan synes problematisk, og som har vært et tema i mye av den ovenfor nevnte „representasjon- og-autentisitet"-debatten, nemlig faren for å over-idyllisere livet i Hawai'i før europeernes ankomst. Vi blir fortalt at kanskje 100 generasjoner levde „a well ordered existence" i „relative bliss" og laget „the largest temples, finest bark cloth, the most elegant feather cloaks, the most delicate shell necklaces, and the most streamlined canoes in all of the Pacific" (Kame'eleihika, side 106). I denne bokens kontekst synes ikke slike sterkt positivt ladete rekonstruksjoner av fortiden særlig problematiske, all den stund de er så eksplisitt presentert som deler av et kulturelt og politisk revitaliseringsprosjekt. Det er nok også ganske bevisst gjort av redaktørene stort sett å utelate referanser til mer spesifikt akademiske debatter såvel mellom antropologer, arkeologer og andre om hawaiiisk materiale, som mellom slike forskere og hawaiiiske akademikere og aktivister om den rolle samfunnsvitenskapelig og historisk forskning kan/bør/skal ha i dagens kontekst (med unntak av noen korte refleksjoner i kapitlet av Friedman og

Ekholm-Friedman). Jeg regner også med at redaktørene ikke har hatt særlige problemer med mindre faktuelle uenigheter mellom ulike bidragsytere med hensyn til når de første polynesere kom til Hawai'i (mens de fleste av forfatterne baserer seg på „ca. 100 generasjoner siden", eller mer, finnes det også andre estimater som f.eks. „for 65 generasjoner siden"). Redaktørenes viktigste rolle i dette prosjekt har nok vært å legge til rette for formidlingen av det vide spekter av synspunkter og hendelser som dagens hawaiiiske uavhengighetsbevegelse springer ut fra og konstitueres gjennom – ikke å redigere bort uoverensstemmelser, reifiseringer eller manglende presisjon, og ikke å fokusere på debatter med hovedutspring i den akademiske verden. Dette har de gjort på en forbillig måte.

Mer unødvendig er det at et mindre antall redaksjonelle forglemmelser har fått bli stående; såsom enkelte manglende litteraturreferanser. I aller mest spesifikk og konkret forstand er det beklagelig at Hasagers portrett (side 282) av Kawaiupuna Prejean, som boken forøvrig er tilegnet, er datert „12/26/92" all den stund det flere andre steder i boken fortelles med sorg at Prejean døde den 14. april 1992. Sett i et videre redaksjonelt perspektiv kunne leseren ha ønsket seg en indeks, med tanke på det noe overveldende antallet saker, begreper og aktører som figurerer ofte i mange forskjellige, bare delvis overlappende sammenhenger. Men dette ville vel gå langt utover de ressurser som er tilgjengelige for et IWGIA-dokument, og vi får være glad for den rimelig detaljerte ordliste over lokale uttrykk som tross alt er inkludert.

Uansett – ingen mindre redaksjonelle forseelser eller mangler kan rokke ved det faktum at Ulla Hasager og Jonathan Friedman med denne boken har nådd de mål de antyder i introduksjonskapittelet – å dokumentere „stemmene til noen av de mange Hawaiianere og deres venner som er aktive i anstrengelsene for å gjenetablere det hawaiiiske samfunn" (side 9). Ja, gjennom å samle et mektig og mangfoldig antall bidrag fra slikt et stort antall viktige „stemmer" har de har oppnådd langt mer enn disse forsåvidt beskjedne mål. Boken formår i høy grad å fokusere på det kulturelle genocid ved, for å parafasere innledningen igjen, å avkle det paradisis farger. Men den formidler også klart og tydelig, på en svært tilgjengelig måte, mye av den vitalitet, kreative kraft og selvrespekt som karakteriserer denne urbe-

folkningens kamp for sine rettigheder. Såvel redaktørene som IWGIA må berømmes for sin professionalitet og innsats i produksjonen av denne boken, som fortjener et stort og bredt publikum.

Edvard Hviding
Institutt for sosialantropologi
Universitetet i Bergen

DOUGLAS H. JOHNSON: *Nuer Prophets. A History of Prophecy from the Upper Nile in the Nineteenth and Twentieth Centuries.* Oxford Studies in Social and Cultural Anthropology. Oxford: Clarendon Press 1994. 407 sider, illustreret. ISBN 0-19-827907-8 hardback, pris £40.00.

På smudsbindet annoncerer forlaget denne bog som „det første større studie af nuerne baseret på primærforskning siden Evans-Pritchards klassiske *Nuer Religion*.“ Denne anmelder havde derfor tre forventninger til Johnsons bog: At bogen ville forholde sig til Evans-Pritchards værker om nuerne, at den som monografi baseret på primærforskning ville give forfriskende ny viden om profeti i Nuerland også i nyere tid, og at den ville have teoretiske overvejelser omkring fænomenet profeti. Dem er der ikke mange af i antropologien.

For læsere, der griber til bogen i forventning om at få klarhed over alt det omkring de historiske nuer-profeter, som var udeladt hos Evans-Pritchard, er der tale om gefundenes Fressen. Er ønsket derimod at få at vide, om profeterne har været aktive i borgerkrigstilstandene efter Sudans uafhængighed, må man blot væbne sig med en stor portion tålmodighed. Det kommer, som den gode dessert som en oplevelse til sidst, men det er unægteligt kolonitidens profeter og den posthume dialog med Evans-Pritchard, der er hovedretten. Var man, som undertegnede, især sulten efter en teoretisk belysning af fænomenet profeter, vil man nok sidde hungrig tilbage efter endt læsning.

Johnson vedgår, at bogen er et opgør med Evans-Pritchards tolkninger, men den tager også sine afsætningspunkter fra dette pionerarbejde. Snarere er det egentlige opgør rettet mod „den store, og stadigt voksende, type af sekundærstudier, der beskæftiger sig med teoretiske diskussioner af Evans Pritchards nuer-

trilogi“ (side xi), og Johnson finder ikke anledning til at „gøre nogen undskyldning for detaljerne præsenteret i dette studie [...] Alt for ofte er folkene i det sydlige Sudan – især nuerne – blevet generaliseret ud i ren abstraktion. Læsere, der vil forstå det sydlige Sudan, må nødvendigvis være villige til at forðøje detaljen“ (side xii). Dette er i sig selv legitime synspunkter, problemet er blot, at aversionen mod den i sandhed voluminøse sekundærlitteratur tilsyneladende giver sig udslag i en aversion mod teoretiseringen i det hele taget. Derved bliver læsningen af de mange detaljer omkring mylderet af profeter en tung og til tider kedsommelig proces; detaljerigdommen var lettere gledet ned, hvis det i højere grad var ekspliciteret, hvor Johnson vil hen. Det forhold, at der er tale om den første Evans-Pritchard-diskussion baseret på friske data kan ikke alene bære historien.

Her skal ikke i detaljer refereres Johnsons mange – og indrømmet, ofte imponerende rigelige – empiriske detaljer, men blot gives et resumé af hans argument. De første profeter opstod som en selvstændig, intern udvikling før koloniseringen, og før mahdibevægelsen. Der var tale om en vis påvirkning fra dinkareligion i kraft af faktisk slægtskab, men ikke kopiering. Ngundeng var en innovator, fordi han tilskyndede enhed på tværs af sektionelle skel og endda ud over etniske grænser, men ifølge Johnson var nuer-profeterne ikke af den type politisk-religiøse ledere, der opstår som en direkte følge af eksternt påført krise og engageret i oprør mod den fremmede overmagt, som profeter oftest gøres til ud fra en bagvedliggende antagelse om, at traditionelle samfund oprindeligt var lukkede, statiske størrelser, som blev tvunget åbne ved kolonisering. Deres projekt var at skabe et moralsk fællesskab nuerne imellem. De søgte at indføre en moralsk skelnen mellem guddomme fra oven, og magter fra neden, og de sidstnævntes jordske hylstre skulle bekæmpes, fordi magisk manipulation på bunden handler om egoistisk vinding. Profeterne virkede ifølge Johnson primært for at skabe kollektiv fred og moralsk fællesskab, sekundært for at skabe frugtbarhed og forebygge og helbrede sygdom blandt mennesker og dyr. Deres profetier, manifeste i deres kaldelser, germinger, levnedsløb og især i deres sange, lever videre blandt deres efterkommere og genoplives stadig, og guddomme manifesterer sig til stadighed i nye profeter i forsøget på at give mening til de se-